

Almara NƏBİYEVA
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Bakı Dövlət Universiteti
 nebiyeva_almara@mail.ru

“KİTABI-DƏDƏ QORQUD” EPOSUNDA NAĞIL ƏNƏNƏLƏRİ

Açar sözlər: Kitabi-Dədə Qorqud, nağıl, dastan, motiv, aşuq, oğuz

Key words: Kitabi-Dede Gorgud, fairy tale, epos, motif, ashug, Oghuz

Ключевые слова: Китаби-Деде Горгуд, сказка, дастан, мотив, ашуг, огуз

Məlumdur ki, epik janrlar içərisində bir-birinə yaxın olanı dastanlar və nağıllardır. Dastan əsətir, əfsanə, rəvayət, təmsil, və lətifədən daha çox nağıla yaxındır. Dastanlar çox zaman nağıllardan istifadə ilə də yaradılmışdır. Hətta şeir-nəzm hissəsinin işlənmədiyi dastanları nağıllardan fərqləndirmək də çətindir. Buna görə də belə nümunələri yaradanlar çox vaxt onları “nağıl” adlandırmışlar. Nəzərə almaq lazımdır ki, dastan və nağıl bir-birinə nə qədər çox oxşasalar da, ədəbi janr kimi fərqlənirlər. Dastan şeir və nəsrdən, nağıl isə yalnız nəsrdən ibarət olur. Şeirsiz, qoşmasız dastan yoxdur. İki janr arasında digər fərq bundan ibarətdir ki, dastan olmuş bir hadisə tarixi həqiqət kimi, nağıl isə əsli olmayan “uydurma”, “yalan”, “quraşdırma” kimi danışılır. Azərbaycan nağılları dastanlarımız kimi məzmunca və sayca zəngin və rəngarəngdir. “Xalqın mübarizələrlə dolu keçmiş, bədii təfəkkür tərz, həyatı, yaşayışı, ailə, əxlaq və məişət məsələləri haqqında geniş məlumat, təsəvvürə biz dastanlar vasitəsilə nail oluruq” [1, s. 24]. Məhz buna görə dastanlar geniş xalq kütləsinin canlı tarixi hesab olunur. Aşıqlar tərəfindən ustalıqla formalaşdırılan dastanlar xalqın çoxəsrlik həyatını özündə əks etdirməkdədir. “Alpamış” dastanında Alpamışın atasının adı Bayburadır. Onun mənası “qurd” deməkdir. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında Bamsı Beyrəyin atasının da adı Baybura bəydir. Onun da mənası “qurd” deməkdir [2]. Bu totemin insan üzərində təsiri maraqlı nağılların yaranmasına səbəb olmuşdur. (“Qara at”, “Göyçək Fatma”, “Ovçu Pirim” və s.) [3, s. 28]. Nağıllarda geniş şəkildə işlənən bu totemlər sonralar dastanlara da keçmişdir, hətta ilkin dövrlərdə meydana çıxmış dastanlarda onun izlərinə rast gəlmək mümkündür. Qədim türk dastanlarından biri

olan “Oğuz xaqan” dastanında öküzün totem olması haqqında maraqlı, mifoloji, əfsanəvi epizodlar vardır.

“...Ayxatun bir oğlan doğur, ayağı öküz ayağı, çiyini qurd çiyini, kürəyi samur kürəyi, köksü ayı köksü kimi” [4, s. 21]. Burada öküzün qədim türkdilli xalqlar arasında müqəddəs canlı hesab olunması aydın görünür. Bu motivlər həm dastanlarda, həm də nağıllarda özünü göstərir. “Kitabi-Dədə Qorqud” boylarında rast gəldiyimiz qurban kəsmək, nəzir-niyaz paylamaq, körpü saldırmaq motivlərinə “Qurbani”, “Leyli-Məcnun”, “Alıxan-Pəri”, “Lətif şah” dastanlarında da müraciət olunur. “Lətif şah” dastanında övladsızlıq motivi daha orijinal şəkildə işlənmişdir. O, vəzirin göstərişi ilə “yeddi yol ayrıcında bir ocaq tikdirir, gələne-gedənə çörək, aş yedirir.” Yalnız bundan sonra dərddə şahın gözüne nurani dərviş görünür və ona bir alma verib deyir: “Al bu almanı ortadan düz ikiyə böl, yarısını özün ye, yarısını xanımına ver. Xudanın izni ilə sizin oğlunuz olar. Amma mən gəlməmiş ona nəbədə ad qoyasan!” [4, s.11]. Xalq nağıllarında obrazlarla bağlı müəyyən süjetlər vardır ki, bu motivlərə “Kitabi-Dədə Qorqud” boylarında da rast gəlirik. Bir çox nağıllarda qəhrəmanın dünyaya qeyri-adi, möcüzəli şəkildə gəlməsi mühüm yer tutur. İlkin dövrlərlə bağlı olan bu süjetlər dünya xalqlarının şifahi xalq yaradıcılığının ayrı-ayrı janrlarında geniş yayılmışdır. “Kəl Cəsənin nağılında” olduğu kimi [3, s. 137], “Tapdıq”, “Reyhanın nağılı”, “İbrahim”, “Şahzadə Mütəlib”, “Məlik Məmməd və Məlik Əhməd”, “Cəlayi-vətən” “Şəms-Qəmər” və s. nağıllarda da buna bənzər obrazlara təsadüf olunur. Belə nümunələrə “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının boylarında da rast gəlinir. Buğac, Bamsı Bey-

rək, Basat belə igidlərdir.

Müxtəlif nağıl və dastanlarımızda buta, Xızır, Əli-şahi Mərdan, Qırqlar və başqa müdrik insanlar tərəfindən verilir. Bunlar üçün ortağ keyfiyyət onların xilaskarlıq funksiyasını yerinə yetirmələridir. Dastanlardakı Xızır peyğəmbərdən istifadə edilməsini M.H.Təhmasib belə ifadə edir ki, “bu, “dindən icazə alma”, “qanuniləşdirmə” tədbirini mümkün qədər daha da qanuna mindirmək üçün meydana çıxan obrazdır” [5, s. 21]. Bu iş üçün Xızır doğrudan da əlverişli bir vasitədir. O, həmçinin nağıl və dastanlarımızda insanlara övlad payı verən, yeni həyat müjdəçisi, yolçular və yol itirənlərin köməkçisi kimi tanınmış bir əsatiri peyğəmbərdir. Xızır buta verməklə həyatdan əl üzmüş, inamını itirmiş insanların yenidən gələcəyə ümid etməsinə, inam qazanmasına kömək edir. Onun bu xüsusiyyətləri bizə nağılları xatırladır, çünki nağıllarda gələcəyə inam, ümid motivləri daha güclüdür. Xızır “Aşıq Qərib” dastanında Aşıq Qəribə həm buta verir, həm yolda onun harayına çatır, həm də anasının kor olmuş gözlərinin açılmasına kömək edir. Xızır, eləcə də onun atı nağıllarımızda ən çox rast gəlinən köməkçi obrazlardır. Xızır, onun atı, həmçinin Süleyman peyğəmbərin xalçası, Zümrüd quşunun gətirdiyi yel atı insanların mənzil başına tez çatmaq arzusunun yerinə yetirir, onların qələbə-sində mühüm rol oynayır. “Süleyman peyğəmbər eşqinə məni filan yerə apar” [4, s. 21] müraciətindən əlavə qəhrəmanın çətin anında, gözləmədiyi bir vaxtda Xızır atı ilə onun köməyinə çatır, onu getməli olduğu yerə bir göz qırpmında çatdırır. Nağıllarımızda geniş şəkildə rast gəldiyimiz bu motivlər dastanlarımıza keçmişdir. “Aşıq Qərib”də Qəribi bir göz qırpmında Tiflisə çatdıran da Xızırın atıdır” [4, s. 25].

Azərbaycanın ticarət yolları üzərində yerləşməsi onun mədəniyyətinə, incəsənətinə, ədəbiyyatına da təsir göstərmişdir. Bu karvan yolu ilə Qərbdə, eləcə də Şərqdə baş verən bir çox yeniliklər bizim ədəbiyyatımızda, həyatımızda öz əksini tapmışdır. “Bizə məlum mənbələrdə süjetin ilk nağıl variantı ən qədim variant kimi SMOMPK məcmuəsində işlənmişdir, bu, təxminən ötən əsrin 80-cı illərinə təsadüf edir. Süjetin dastançı aşıqların repertuarına düşməsi isə məhəbbət dastanlarının intibah, yüksəliş dövrünə aiddir” [6, s. 30]. Tədqiqatçılar göstərir ki,

bu motiv dastanda daha dəqiq XVII əsrin sonu, XVIII əsrin ortalarında qüdrətli improvizatorçu aşıqların repertuarında işlənmişdir. Bu süjet mənşə etibarilə Şərqə məxsusdur. Yəni aparılan tədqiqatlar, araşdırmalar sübut edir ki, ilk öncə bu süjet Hindistanda meydana gəlmişdir. “Kə-lilə və Dimnə”də işlənməsi fikrimizi bir daha sübut edir və daha sonra buradan başlayaraq bu səyyar süjet Şərqə yayılmış, orada müxtəlif variantlara düşmüş və ticarətin, mədəni əlaqələrin genişlənməsi ilə əlaqədar Qərb nağıllarına keçmişdir. Nəticədə ənənəvi süjet kimi qeydə alınaraq müxtəlif variantlarda dünya xalqlarının nağıllar sırasına daxil olmuşdur.

Dünya xalqlarının şifahi ədəbiyyatında mövcud olan “Nişanlının öz toyuna gəlib çıxması” [3, s. 11], [7, s. 130] süjeti Azərbaycan aşıqlarının repertuarında da geniş işlənib. Nağıllarda rast gəldiyimiz bu motivdə qəhrəman öz sevgilisinə qovuşmaq üçün bəlli zaman müddəti qoyaraq səfərə çıxır. Həmin zaman müddəti başa çatana kimi gəlməzsə, sevgilisi və yaxud nişanlısı başqasına veriləcək. Bu motiv sonralar ustad aşıqlarımız tərəfindən yenidən işlənərək dastanlarımıza daxil edilmişdir. Bu, “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının “Baybörənin oğlu Bamsı Beyrək” boyunda bu folklor nümunəsi – “ər arvadının toyunda” [7, s. 58] beynəlxalq katoloqlarda qeydə alınmışdır. “Aşıq Qərib-Şahsənəm” [4, s. 21] dastanı, eləcə də “Kitabi-Dədə Qorqud”dakı “Bamsı Beyrək boyu”unda, [7, s. 11] “Şah İsmayıl” dastanında və başqa dastanlarda bu ənənəvi süjetə rast gəlirik. Hər iki dastan sevgilinin öz ərinin, aşıqın öz məşuqəsinin toyuna gəlib çıxması şəklində qurulmuşdur. “Şahzadə Mütəlib”in nağılında da qəhrəman öz arvadının toy günündə İrəm bağına gəlib çıxır. Ərinin vəfasını gördükdən sonra, xeyirxah insanların da köməkliyi ilə onlar yenidən bir-birinə qovuşurlar [3, s. 51]. Azərbaycan məhəbbət dastanlarında rast gəldiyimiz başqa bir nağıl motivi “böhtana düşmüş qız süjeti”dir. Dastanlarımızda özünə mühüm yer alan nişanlının öz toyuna gəlib çıxması, eləcə də qızın nahaqdan böhtana düşməsi, ailə xəyanəti, ögey ana və s. kimi süjetlər dünya xalqlarının folklorunda özünü təkrarlayan ənənəvi süjetlərdir və dünya eposuna onlar müxtəlif şəkildə səpələnmişdir. Azərbaycan dastan yaradıcılığı da dünya eposunun ayrılmaz tərkib his-

səsi kimi onun bir çox yaradıcılıq ənənələrini özündə ehtiva etməkdədir. Təbii ki, Azərbaycan eposu kimi dastan yaradıcılığı da bütün dünyanı əhatə edən qarşılıqlı əlaqə və təsirlərdən kənarda qalmamışdır.

Dastanlarımızda rast gəlinən obrazlardan biri Rəmdar Pəridir. O, nağıl mənşəli personaj kimi Təpəgözün Pəri anası ilə eyniləşdirilir. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının “Basatın Təpəgözü öldürdüğü boy”da arxaik dövrün düşüncəsi özünü qoruyub saxlamışdır. Təpəgöz nağıllarımızdakı divlər, yeddi-səkkiz başlı əjdahalarla bağlı mövcud düşüncələrdən meydana çıxmış obrazdır. Şəri təmsil etsə də, nağıllarda olduğu kimi bu tip dastanlar şərin məğlubiyyəti ilə yekunlaşır. “Basatın Təpəgözü öldürdüğü boy”da nağıllar üçün spesifik bir sıra xüsusiyyətlər vardır. Burada Basatın aslan kimi at basıb, qan sormasında onun alplığı, qəhrəmanlıq və əzəməti ifadə olunmuşdur. Təpəgözün ona süd verən dayələrin qanını soraraq həlak etməsində və onun qəddarlığında nağıllara xas ünsürlərə, əlamətlərə yer verilmişdir. Dastanda Pəri qız Təpəgözün barmağına üzük keçirir: “Oğul, sənə ox batmasın, tənini qılinc kəsməsin” [2] deyir ki, bu da nağıllara məxsus motivdir. Müxtəlif dövrlərdə tədqiqatçılar “Basatın Təpəgözü öldürdüğü boy”la “Min bir gecə” nağıllarının süjetində oxşarlıqlar olduğunu, xüsusilə də “Min bir gecə”də “Sindibad” ın nağılındakı azmanla Təpəgözün oxşar olduğunu söyləyirlər. Onlar arasında fərqlər olmasına baxmayaraq, onların müəyyən bənzərlikləri də vardır. Bu, Şərq xalqlarının düşüncələrindən gələn və səsləşən orta q fikirlər idi. Dastanlarda mövcud qeyri-adi, qeyri-təbii hadisələrə, fantastik ünsürlərə, onların müxtəlif formalarına təsadüf etmək mümkündür, xatırladaq ki, bu cür süjetlər sırf nağıllardan keçmə, nağıllarla əlaqəli süjetlərdir. M.H.Təhmasibin göstərdiyi kimi, “Təpəgöz”, yaxud “Koroğlu və Ağca quzu” kimi tam fantastik boylar, dastanlar da olur [8, s. 11]. “Məsum – Pəri” dastanında ölmüş qəhrəmanlara buta verən dərviş onları yenedən dirildir. Toy yasa, sonra da yas toya çevrilir. Belə epizodlar dastanlarımıza nağılçılardan transfer olmuşdur. Bunlara həm nağıllarda, həm də dastanlarda rast gəlirik.

“Kitabi-Dədə Qorqud” dastanını ilk dəfə tədqiqata cəlb etmiş alman şərqşünası Fridrix

Fon Ditsin fikrinə görə, Təpəgöz süjeti qədim Yunanıstanda yaranmış analoji motivlərə təkan vermişdir. Eposdakı Təpəgöz obrazı Homerin “Odisseyə” dastanındakı Polifem obrazı ilə müqayisədə daha qədimdir. Zaman keçdikcə Təpəgöz öz xislətini tam şəkildə göstərir: ona süd verən dayələrin canını alır, oynadığı uşaqların burnunu, qulağını yeyir, yol kəsir, böyük hərami olur. Nəhayət, Oğuzun adamlarını yeməyə başlayır və heç kəs onunla bacarmır. Məsələnin də əsl mahiyyəti elə bundadır ki, Təpəgöz Oğuzun əbədi düşməni olan kafirlərdən qat-qat güclü görünür [5, s. 101]. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanındakı “Basatın Təpəgözü öldürdüğü boy”u Azərbaycan nağıllarında olan iki eyni süjeti xatırladır. Bunlardan birincisi “Kəlləgözün nağılı” adlanır. Nağılın qısa məzmunu belədir: Rüstəm padşahın bir oğlu, bir qızı varmış, padşahın bir oğlu da dünyaya gəlir, ancaq onu körpə ikən bir aslan götürüb qaçır. Öz dəstəsi ilə oğlunu axtarmaqdan qayıdan şah palaza bükülü bir şey görür. Palazın içindən təkgözlü bir uşaq çıxır. Padşah uşağı götürüb gətirir. Yeməkdən heç cürə doymayan uşaq axırda padşahın oğlunu da yeyir, sonra da mağarada gizlənilib gündə iki adam tələb edir. Padşah əlacsız qalıb onunla razılaşır. Bu vaxt padşahın on beş yaşına çatan, şir südü ilə böyüyən oğlu Kəlləgözü öldürmək istəyir, ancaq buna nail ola bilmir. Aslan Kəlləgözün sirrini ona öyrədir. Bu dəfə Əmiraslan Kəlləgözün öz qılincını ələ keçirib onu öldürür və el-obanı Kəlləgözün bəlasından xilas edir. “Təpəgöz” nağılı da məzmununa görə əvvəlki nağıla yaxındır. “Bu nağılda təsvir olunur ki, Nəbi adlı varlı-hallı bir kişinin çobanı onun qoyunlarını dağın ətəyində otardığı vaxt birdən hər tərəfi duman, çən basır, sonra tufan qopur. Tufan kəsəndə çoban təpəsində bir gözü olan bir uşaq görür. Oğul həsrəti ilə yaşayan Nəbi kişi çobanın gətirdiyi bu uşağı saxlamaq qərarına gəlir. Yeməkdən doymayan bu uşaq axırda adamları da yeməyə başlayır, bunu gören adamlar öz obalarını qoyub qaçmağa başlayırlar. Onların arasında bir hamilə qadın da varmış, ağrısı tutan qadın meşədə uşağı dünyaya gətirib, qoyub qaçır. Uşağı bir şir tapıb öz südü ilə böyüdür. Böyüyüb boya-başa çatan bu igid Təpəgözün insanlara qənim kəsildiyini duyub düşməni məhv etməyi qərar verir. Şir ona öz südü ilə yoğrulmuş polad

qılınc verir və Təpəgözün sirrini açır. Bu igid oğlan üçüncü cəhddə Təpəgözü öldürərək camaatı onun əlindən qurtarır” [2, s. 138]. Hər iki nağılda “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının boylarında rast gəlinən oxşarlıqlar göz önündədir. “Aslanla dovşan” nağılında dovşan hiylə işlədərək heyvanların canını aslanın zülmündən qurtarır. Nağılı oxuduqca aslan obrazı bizə Təpəgözü xatırladır. Aslan mağarada oturub heyvanlardan tələb edir ki, ona hər gün iki şikar gətirsinlər. Dastanda isə bunu Təpəgöz tələb edir. Meşədəki heyvanlar aslanın zülmü qarşısında aciz qalırlar, çünki hər gün ona heyvan çatdırı bilmirlər. Nəhayət, dovşan xilas yolunu tapır. Şikarına yetişməyən aslan dovşanın “məsləhəti” ilə quyu kənarına gəlir və öz əksini suda görərkən sıçrayıb suda boğulur. Dovşanın bu hiyləsi bütün heyvanları zalım aslanın zülmündən xilas edir və onların azad yaşamasına səbəb olur.

Dastanlarımızda, eləcə də nağıllarımızda mövcud olan obrazlardan biri də qarılardır. Qarılar dastanlarımızda müxtəlif münasibətlərlə, müxtəlif şəkillərdə iştirak edirlər. Başqa cür desək, dastanlarda qarılar çox zəngin və rəngarəngdir. Qarıların dörd müxtəlif xasiyyətinə “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanındakı boylarda da rast gəlirik. Professor M.H.Təhmasibin də göstərdiyi kimi sonrakı dastanlarımızda bunlar bəzən üç olur, “Qarı var iman quran, qarı var ilan vuran. Qarı var yeddi küpü göydə hərləyən, qarı var yetəni yerdə gırləyən. Qarı var cadu eləyib can əridən, qarı var saman altdan su yeridən. Qarı var imanı əlində, qarı var tumanı belində. Qarı var qəlyan çəkən, qarı var söz altdan dəyirman tikən. Qarı var ipək qarı, qarı var napak qarı, qarı var köpək qarı. Qarı var hürü qarı, qarı var pəri qarı, qarı var şahpəri qarı... və s.” [8, s. 15]. Bu qarılardan demək olar ki, hər biri həm nağıllarda, həm də dastanlarımızda işlənmişdir. Dastanlarda qəhrəmanın dərdini tapan, ona dərman verən, sevdini qovuşduran, müştuluq gətirən ipək qarılardır. Belə

qarı obrazına biz “Aşıq Qərib”, “Şah İsmayıl”, “Tahir və Zöhrə” dastanlarında rast gəlirik, onlar xeyir məramlıdırlar. Belə qarı obrazlarına həmçinin “Şahzadə Mütəlib”, “Nar qızı”, “Qarabat” [4, s. 21], [3, s. 11] və bir çox başqa nağıllarımızda təsadüf edirik. Xalq dastanlarımızda saysız-hesabsız bədxah və xeyirxah qarılar, ağ birçəkli arvadlar, həlim təbiətli, yumşaq ürəkli nənələr, öz ağıllı tədbirləri, müdrik məsləhətləri ilə hər ağır dəqiqədə haya-haraya çatan, yaxud oynaq, şıltaq əməlləri ilə dinləyicinin rəğbətini qazanan, eyni zamanda həm də bütün hiylə və kələklərdən başı çıxan, şeytana papaq tikib, təpəsini də deşik qoyan yüzlərlə qaravaş, kəniz, rəfiqə, qonşu qız və b. vardır. Bu qadınlar içərisində biz “Nigar kimi alicənab, Burlaxatun, Banuçiçək, Selcan xatun, Həcər, Ərəbzəngi kimi igid, Rəna xanım, Rəmdar Pəri, Reyhan, Zərniyar, Əsmər kimi savadlı, bilikli, Gülgöz Pəri kimi mütərəddid, Gülzar kimi sevməkdən başqa əlindən heç bir iş gəlməyən, hətta məhəbbətində də mötədil olan, Banu kimi öz xanımlıq əzəmətini, xatunluq vüqarını heç bir halda itirməyən, Fatma kimi həm düşməni, həm öz sevgilisini, nəhayətdə özünü öldürən qızlara təsadüf edirik” [4, s. 10], [3, s. 18]. Dastanlarımızda qız-qadın surətləri saysız-hesabsızdır. Həmçinin onu qeyd etmək lazımdır ki, qarı və qız mövzusu dünya folklorunda da mühüm yer tutur.

Ənənəvi nağıl motivlərini dastanlarımıza gətirən aşıqlar hər şeydən öncə ifa etdikləri süjeti dastan qəlibinə uyğunlaşdırmış və bir çox adlarını çəkdiyimiz nağıl motivlərini yenidən işləyərək dastanlarımıza daxil etmişlər. Nağıl süjetləri əsasında meydana gələn dastanlar ədəbiyyatımızda, folklorumuzda yeni bir hadisə deyildir. Bu, tarixən ən qədim dövrlərdən dastanlarımızda özünü göstərmiş bir formadır. Lakin sonrakı dövrlərdə bu forma aşıqlarımız tərəfindən mükəmməl bir şəkildə işlənmiş, yeniləşdirilmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Cəfərov N. Eposdan kitaba. Bakı, “Maarif”, 1999.
2. “Kitabi-Dədə Qorqud”. Məqalələr toplusu. Oruc Əliyev: “Kitabi-Dədə Qorqud və nağıllar”. Bakı, “Elm”, 1999.
3. Azərbaycan nağılları. Beş cildə. I, II, III, IV və V cildlər. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2005.
4. Azərbaycan dastanları. Beş cildə. I, II, III, IV və V cildlər. Bakı, “Lider”, 2005.

5. Əliyev K. Tənqidin poetikası. Bakı, "Elm və təhsil", 2012.
6. Orucova S. Azərbaycan folklor materiallarının XIX əsrdə toplanılması, tərcüməsi və nəşri problemləri" (SMOMPK-QƏXTMT – "Qafqaz əraziləri və xalqlarının təsvirinə dair materiallar toplusu" əsasında). Filologiya üzrə elmlər doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya işi. Bakı, 2013.
7. "Kitabi-Dədə Qorqud". Nəşrə hazırlayan F.Zeynalov və S.Əlizadə. Bakı, "Yazıçı", 1988.
8. Təhmasib M.H. Azərbaycan xalq dastanları (Orta əsrlər). Bakı, "Elm", 1972.

Almara Nabiyeva

**FABULOUS ELEMENTS IN THE EPOS
"KITABI-DEDE GORGUD"**

SUMMARY

The article deal with the traditions of the epic and fairy tales in epos Kitabi-Dede Gorgud, which plot line is like to the fabulously epics. Based on the research results, it can be concluded that the fairy-tale motifs created by Ohguz Turks, as our ancestors, have been perfected over the centuries, modified by ashugs, gaining worldwide fame.

Such fabulous motifs as alms, sacrifice were redesigned and included by ashugs in the composition of eposes. The presence of fabulous elements in the epos Kitabi-Dede Gorgud once caused and continues to cause great interest of scientists to this literary monument.

Алмара Набиева

**СКАЗОЧНЫЕ ТРАДИЦИИ В ЭПОСЕ
«КИТАБИ-ДЕДЕ ГОРГУД»**

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются традиции эпоса и сказки в дастане «Китаби-Деде Горгуд», в котором, по сравнению с другими эпическими произведениями, сюжетная линия наиболее близка к сказочно-дастанной. Исходя из результатов исследований можно сделать заключение о том, что сказочные мотивы, созданные нашими предками – огузскими тюрками – на протяжении веков совершенствовались, видоизменялись ашугами, приобретая всемирную славу.

Такие сказочные мотивы, как милостыня, жертвоприношение были повторно разработаны и включены ашугами в состав дастанов. Наличие сказочных элементов в дастане «Китаби-Деде Горгуд» в свое время вызвало и продолжает вызывать большой интерес учёных к этому литературному памятнику.